

Rovaniemen kaupungin yhdenvertaisuussuunnitelma

Sisällysluettelo

1.1 Yhdenvertaisuussuunnitelman valmistelu	2
1.2 Yhdenvertaisuussuunnitelman suunnittelu ja sen eteneminen	2
1.3 Yhdenvertaisuussuunnitelman taustaa.....	3
1.4 Lainsäädäntö	5
1.5 Käsitteitä	8
2.1 Yhdenvertaisuus Rovaniemen kaupungin palveluissa	10
2.2 Perusturvapalvelut	10
2.3 Sivistyspalvelut	13
2.4 Tekniset palvelut	19
2.5 Konsernipalvelut	21
3 TAVOITTEET YHDENVERTAISUUDEN EDISTÄMISEKSI 2017-18	22
4 YHDENVERTAISUUSSUUNNITELMAN TOTEUTUKSEN SEURANTA JA ARVIOINTI	23

1.1 Yhdenvertaisuussuunnitelman valmistelu

Yhdenvertaisuussuunnitelman on valmistellut kaupunginjohtajan 22.9.2016 asettama työryhmä, johon henkilöstöjärjestöt ovat nimenneet edustajansa.

1.2 Yhdenvertaisuussuunnitelman suunnittelu ja sen eteneminen

Yhdenvertaisuuslaki velvoittaa viranomaisia, koulutuksen järjestäjiä ja työnantajia arvioimaan ja edistämään yhdenvertaisuutta omassa toiminnassaan. Edistämisvelvollisuus koskee kaikkia laissa mainittuja syrjintäperusteita. Lain mukaan viranomaisella, koulutuksen järjestäjällä ja työnantajalla, jonka palveluksessa on säännöllisesti vähintään 30 henkilöä, on oltava suunnitelma yhdenvertaisuuden edistämistä koskevista toimenpiteistä eli yhdenvertaisuussuunnitelma.

Yhdenvertaisuussuunnitelma voidaan tehdä erillisenä tai osana jotain muuta suunnitelmaa kuten esimerkiksi henkilöstösuunnitelmaa, tasa-arvosuunnitelmaa, opetussuunnitelmaa tai työsuojelun toimintaohjelmaa.

Yhdenvertaisuuslain 2 luku asettaa suunnittelulle seuraavat vaatimukset:

Viranomaisen velvollisuus edistää yhdenvertaisuutta 5 §

Viranomaisen on arvioitava yhdenvertaisuuden toteutumista toiminnassaan ja ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi. Edistämistoimenpiteiden on oltava viranomaisen toimintaympäristö, voimavarat ja muut olosuhteet huomioon ottaen tehokkaita, tarkoituksenmukaisia ja oikeasuhtaisia.

Viranomaisella on oltava suunnitelma tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Koulutuksen järjestäjän velvollisuus edistää yhdenvertaisuutta 6 §

Koulutuksen järjestäjän ja tämän ylläpitämän oppilaitoksen on arvioitava yhdenvertaisuuden toteutumista toiminnassaan ja ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi. Edistämistoimenpiteiden on oltava oppilaitoksen toimintaympäristö, voimavarat ja muut olosuhteet huomioon ottaen tehokkaita, tarkoituksenmukaisia ja oikeasuhtaisia.

Koulutuksen järjestäjän on huolehdittava siitä, että oppilaitoksella on suunnitelma tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Koulutuksen järjestäjän ja tämän ylläpitämän oppilaitoksen on varattava oppilaille ja heidän huoltajilleen sekä opiskelijoille tai heidän edustajilleen mahdollisuus tulla kuulluiksi edistämistoimenpiteistä.

Työnantajan velvollisuus edistää yhdenvertaisuutta 7 §

Työnantajan on arvioitava yhdenvertaisuuden toteutumista työpaikalla ja työpaikan tarpeet huomioon ottaen kehitettävä työoloja sekä niitä toimintatapoja, joita noudatetaan henkilöstöä valittaessa ja henkilöstöä koskevia ratkaisuja tehtäessä. Edistämistoimenpiteiden on oltava toimintaympäristö, voimavarat ja muut olosuhteet huomioon ottaen tehokkaita, tarkoituksenmukaisia ja oikeasuhtaisia.

Työnantajalla, jonka palveluksessa on säännöllisesti vähintään 30 henkilöä, on oltava suunnitelma tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Edistämistoimia ja niiden vaikuttavuutta on käsiteltävä henkilöstön tai heidän edustajiensa kanssa.

Työ- tai virkaehtosopimuksen perusteella valitulla luottamusmiehellä tai, jos tällaista ei ole valittu, työsopimuslaissa tarkoitettulla luottamusvaltuutetulla tai muulla sellaisella henkilöstön edustajalla, joka on osallistunut yhdenvertaisuustoimien suunnitteluun, on oikeus pyynnöstä saada tietää, mihin toimiin työnantaja on ryhtynyt yhdenvertaisuuden edistämiseksi työpaikalla. Sama oikeus on myös työsuojeluvaltuutetulla.

1.3 Yhdenvertaisuussuunnitelman taustaa

Tulevaisuuden Rovaniemi on monimuotoinen. Muutokset ikärakenteessa, maahanmuuton lisäys, kieliryhmien lisäys, erilaisten kulttuurien ja uskontojen vaikutus, matkailun vaikutus ja ylipäätään kansainvälisen vuorovaikutuksen jatkuva lisääntyminen muuttavat Rovaniemeä monikulttuuriseksi. Yhdenvertaisuuden toteutumisessa ei voi kuitenkaan vain odottaa tulevaisuuden muutoksia, vaan toimiin on ryhdyttävä heti. On paljon myös syntyperäisiä rovaniemeläisiä, joiden asema on perinteisesti jäänyt muita heikommaksi. Heitä voivat olla lapset, vanhukset, vammaiset, eri uskontokuntiin kuuluvat, vieraita kieliä puhuvat...

Yhdenvertaisuus on asia, joka koskettaa jokaista. Kaikki me ikäännyimme ja kuka tahansa voi joutua onnettomuuteen ja vammautua. Ihmisillä on erilaisia seksuaalisia suuntautumisita, ja jokaisella on oma etninen taustansa. Joka tapauksessa, kaikille ihmisille tulee tarjota yhdenvertaiset mahdollisuudet saada palveluja, osallistua toimintoihin ja edistää elämäänsä. Yhdenvertaisuutta edistämällä voidaan ehkäistä syrjintää, lisätä ymmärrystä erilaisuutta kohtaan, ja ennen kaikkea lisätä yleistä hyvinvointia.

Rovaniemen kaupungin tavoitteina ovat kuntalaisten hyvinvoinnin parantaminen, kuntalaisaktiivisuuden ja yhteisöllisyyden lisääminen ja asiakaslähtöisten palvelujen järjestäminen. Tavoitteet ovat aivan olennaisia, kun suunnitellaan yhdenvertaista Rovaniemeä ja sen palveluja. Keskeiset peruspalvelut, kuten koulutus ja terveydenhuolto, on järjestettävä kaikille kuntalaisille korkealaatuisina ja mielellään merkittäviltä osiltaan lähipalveluina. Kaikille ei kuitenkaan sovi kaikki. Tosiasiallinen yhdenvertaisuus toteutuu, kun erilaisten asiakasryhmien ja yksilöiden erityispiirteet tunnistetaan ja otetaan huomioon. Yhdenvertainen Rovaniemi on suvaitsevainen, missä erilaisuutta arvostetaan ja siitä osataan tehdä koko seudun menestystekijä.

Yhdenvertaisuussuunnittelulla on kolme keskeistä tavoitetta. Ensinnäkin, suunnitelma tähtää syrjinnän tunnistamiseen ja siihen puuttumiseen. Toiseksi arvioidaan yhdenvertaisuusvaikutuksia, ja asetetaan yhdenvertaisuutta edistäviä tavoitteita. Lisäksi pyritään edistämään osallisuutta ja eri väestöryhmien vaikuttamismahdollisuuksia päätöksenteossa.

Yhdenvertaisuussuunnitelman tavoitteena on parantaa organisaation toiminnan yhdenvertaisuutta.

Tavoitteen kannalta keskeisiä kehittämisalueita ovat:

- Syrjinnän tunnistaminen ja siihen puuttuminen
- Toiminnan ja käytäntöjen yhdenvertaisuusvaikutusten arviointi ja yhdenvertaisuutta edistävien toimenpiteiden toteuttaminen
- Osallisuuden lisääminen

Rovaniemen kaupunki asettaa yhdenvertaisuussuunnitelmansa tavoitteeksi palveluiden ja henkilöstön kehittämisen niin, että ne vastaavat eri asiakas- ja käyttäjäryhmien todellisiin tarpeisiin ja kaikilla henkilöillä riippumatta etnisestä alkuperästä, uskonnosta, vakaumuksesta, iästä, vammasta tai seksuaalisesta suuntautumisesta on tasavertainen mahdollisuus käyttää ja hyödyntää palveluita. Toteuttamiskelpoinen yhdenvertaisuussuunnitelma sisältää konkreettisia toimenpiteitä, niiden toteuttajat, toteuttamisaikataulun ja toteuttamisen seurannan.

Yhdenvertaisuus käsitteenä

Yhdenvertaisuudella tarkoitetaan sitä, että kaikki ihmiset ovat samanarvoisia riippumatta heidän sukupuolestaan, iästään, alkuperästään, kansalaisuudestaan, kielestään, uskonnostaan ja vakaumuksestaan, mielipiteestään, poliittisesta tai ammattiyhdistystoiminnastaan, perhesuhteistaan, vammastaan, terveydentilastaan, seksuaalisesta suuntautumisestaan tai muusta henkilöön liittyvästä syystä. Oikeudenmukaisessa yhteiskunnassa henkilöön liittyvät tekijät, kuten syntyperä tai ihonväri, eivät saisi vaikuttaa ihmisten mahdollisuuksiin päästä koulutukseen, saada työtä ja erilaisia palveluja - perusoikeudet kuuluvat kaikille.

1.4 Lainsäädäntö

Perusoikeudet Suomen perustuslaissa (731/1999)

Suomen uusi perustuslaki tuli voimaan 1. päivä maaliskuuta 2000. Perustuslain mukaan ihmiset ovat yhdenvertaiset lain edessä. Lain 6 § sisältää yhdenvertaisuuden lain edessä sekä yleisen syrjintäkiellon.

Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014)

Yhdenvertaisuuslain tarkoituksena on edistää yhdenvertaisuutta ja ehkäistä syrjintää sekä tehostaa syrjinnän kohteeksi joutuneen oikeusturvaa. Lain mukaan viranomaisella, koulutuksen järjestäjällä ja työnantajalla on velvollisuus arvioida yhdenvertaisuuden toteutumista toiminnassaan. Viranomaisen, koulutuksen järjestäjän sekä työnantajan, jonka palveluksessa on säännöllisesti vähintään 30 henkilöä, on laadittava arvioinnin pohjalta suunnitelma (yhdenvertaisuussuunnitelma) tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Laki kieltää välittömän (suoran) syrjinnän, välillisen (epäsuoran) syrjinnän, häirinnän, kohtuullisten mukautusten epäämisen sekä ohjeen tai käskyn syrjiä jotakuta. Myös syrjivä työpaikkailmoittelu kielletään laissa. Kielletyt syrjintäperusteet ovat ikä, alkuperä, kansalaisuus, kieli, uskonto, vakaumus, mielipide, poliittinen toiminta, ammattiyhdistystoiminta, perhesuhteet, terveydentila, vammaisuus, seksuaalinen suuntautuminen tai muu henkilöön liittyvä syy. Syrjintä on kielletty riippumatta siitä, perustuuko se henkilöä itseään vai jotakuta toista koskevaan tosiseikkaan tai oletukseen.

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta(609/1986)

Tasa-arvolain tarkoituksena on estää sukupuoleen perustuva syrjintä ja edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa sekä tässä tarkoituksessa parantaa naisten asemaa erityisesti työelämässä. Lain tarkoituksena on myös estää sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuva syrjintä.

Rikoslaki (39/1889)

Syrjintäkiellon rikkomisesta tuomittavat rangaistukset määräytyvät rikoslain mukaan. Rikoslain 11 luvun 9 § sisältää laajan syrjintäkiellon. Rikoslain 47 luvun 3 §:llä puolestaan kielletään syrjintä työelämässä.

Sosiaali- ja terveyslainsäädäntö

Laki potilaan asemasta ja oikeuksista (785/1992)

Kaikkia Suomessa pysyvästi asuvia henkilöitä on hoidettava syrjimättä ja terveydenhuollon voimavarojen mukaan. Lain mukaan potilaan uskonto ja vakaumus sekä kulttuurinen tausta on otettava mahdollisuuksien mukaan huomioon hoitoa toteutettaessa.

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000)

Asiakkaalla on oikeus saada sosiaalihuollon toteuttajalta laadultaan hyvää sosiaalihuoltoa ja hyvää kohtelua ilman syrjintää. Asiakasta on kohdeltava siten, ettei hänen ihmisarvoaan loukata sekä että hänen vakaumustaan ja yksityisyyttään kunnioitetaan.

Työ- ja virkasuhdelainsäädäntö

Työsopimuslaki (55/2001)

Työnantajan on kohdeltava työntekijöitään tasapuolisesti, eikä ketään saa asettaa toisiin nähden eri asemaan syntyperän, uskonnon, iän, poliittisen tai ammattiyhdistystoiminnan tai muun seikan vuoksi.

Hallintolaki (434/2003)

Hallintolain tarkoituksena on toteuttaa ja edistää hyvää hallintoa sekä oikeusturvaa hallintoasioissa. Lain tarkoituksena on myös edistää hallinnon palvelujen laatua ja tuloksellisuutta. Viranomaisen toimien on oltava puolueettomia ja oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään nähden.

Laki kunnallisesta viranhaltijasta (304/2003)

Lain mukaan työnantaja ei saa virkasuhteeseen ottaessaan eikä virkasuhteen aikana ilman hyväksyttävää perustetta asettaa hakijoita eikä viranhaltijoita eri asemaan iän, terveydentilan, vammaisuuden, kansallisen tai etnisen alkuperän, kansalaisuuden, sukupuolisen suuntautumisen, kielen, uskonnon, mielipiteen, vakaumuksen, perhesuhteiden, ammattiyhdistystoiminnan, poliittisen toiminnan tai muun näihin verrattavan seikan vuoksi.

Valtion virkamieslaki (750/1994)

Lain tavoitteena on turvata valtion tehtävien hoitaminen tuloksellisesti, tarkoituksenmukaisesti ja oikeusturvavaatimukset täyttäen sekä turvata virkamiehelle oikeudenmukainen asema suhteessa työnantajaan. Laki turvaa sen, että virkamiehiä kohdellaan tasapuolisesti niin, ettei ketään perusteettomasti aseteta toisiin nähden eri asemaan syntyperän, etnisen alkuperän, kansalaisuuden, sukupuolen, uskonnon, vakaumuksen, vammaisuuden, iän taikka poliittisen tai ammattiyhdistystoiminnan taikka muun näihin verrattavan seikan vuoksi.

Koulutuslainsäädäntö

Varhaiskasvatustilaki (36/1973)

Laissa tarkoitettun varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista sekä antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa.

Perusopetuslaki (628/1998)

Lain mukaan opetuksen tavoitteena on edistää sivistystä ja tasa-arvoisuutta yhteiskunnassa sekä oppilaiden edellytyksiä osallistua koulutukseen ja muutoin kehittää itseään elämänsä aikana.

Ulkomaalaislainsäädäntö

Ulkomaalaislaki (301/2004)

Lain tarkoituksena on toteuttaa ja edistää hyvää hallintoa ja oikeusturvaa ulkomaalaisasioissa. Lain tarkoituksena on lisäksi edistää hallittua maahanmuuttoa ja kansainvälisen suojelun antamista ihmisoikeuksia ja perusoikeuksia kunnioittaen sekä ottaen huomioon Suomea velvoittavat kansainväliset sopimukset.

Kotouttamislaki (493/1999)

Lain tavoitteena on edistää maahanmuuttajien kotoutumista, tasa-arvoa ja valinnan vapautta toimenpiteillä, jotka tukevat yhteiskunnassa tarvittavien keskeisten tietojen ja taitojen saavuttamista sekä turvata turvapaikanhakijoiden ja tilapäistä suojelua saavien toimeentulo ja huolenpito järjestämällä turvapaikanhakijoiden vastaanotto.

Laki vähemmistövaltuutetusta ja syrjäntälautakunnasta (660/2001)

Vähemmistövaltuutetun tehtävänä on edistää hyviä etnisiä suhteita, ehkäistä etnistä syrjintää, turvata etnisten vähemmistöjen sekä ulkomaalaisten asema ja oikeudet samoin kuin valvoa etnisen syrjimättömyyden periaatetta.

Ihmisoikeussopimukset

Suomen syrjäntäkieltoja koskeva lainsäädäntö pohjautuu kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin, kuten Kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevaan yleissopimukseen (SopS 7-8/1976), Euroopan ihmisoikeussopimukseen (SopS 18-19/1990), Euroopan sosiaaliseen peruskirjaan ja Kansainvälisen työjärjestön (ILO) yleissopimukseen nro 111.

Tärkeimmät yhdenvertaisuuteen liittyvät ihmisoikeussopimukset löytyvät ihmisoikeudet.net - sivustoilta. Sivuilta löytyvät perustiedot ihmisoikeussopimuksista sekä niiden valvonnasta.

1.5 Käsitteitä

Syrjintä

Yhdenvertaisuuslain 8 § mukaan:

Ketään ei saa syrjiä iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Syrjintä on kielletty riippumatta siitä, perustuuko se henkilöä itseään vai jotakuta toista koskevaan tosiseikkaan tai oletukseen.

Muodollinen yhdenvertaisuus

Perustuslaki kieltää ihmisten asettamisen erilaiseen asemaan ilman hyväksyttävää perustetta. Muodollisen yhdenvertaisuuden toteutuminen tarkoittaa sitä, että samanlaisessa tapauksessa ihmisiä tulee kohdella samalla tavoin. Tasapuolinen kohtelu on tärkeä hallinnon oikeusperiaate. Hallintolain (6 §) mukaan viranomaisen toimien on oltava puolueettomia ja oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään nähden. Myös työsopimuslaki (2 luvun 2 §) velvoittaa työnantajia kohtelemaan kaikkia työntekijöitään tasapuolisesti.

Tosiasiallinen yhdenvertaisuus

Samanlainen kohtelu ei aina kuitenkaan takaa yhdenvertaisuuden toteutumista, sillä ihmisten lähtökohdat ja mahdollisuudet ovat erilaiset. Tosiasiallinen yhdenvertaisuuden toteuttaminen edellyttää yhteiskunnassa esiintyvän syrjintään perustuvan eriarvoisuuden aktiivista poistamista. Viranomaisilla on perustuslakiin ja yhdenvertaisuuslakiin perustuva velvollisuus edistää ihmisten yhdenvertaisuutta.

Yhdenvertaisuuden aktiivinen edistäminen voi merkitä poikkeamista samanlaisen kohtelun periaatteesta, jotta heikommassa asemassa olevien ryhmien tosiasiallinen yhdenvertaisuus toteutuisi.

Tosiasiallisen yhdenvertaisuuden edistäminen edellyttää myös välilliseen syrjintään puuttumista. Välillinen syrjintä on usein tahatonta ja perustuu esimerkiksi siihen, ettei näennäisesti puolueettoman säännöksen tai käytännön vaikutuksia erilaisiin ihmisiin tunnisteta. Yhdenvertaisuusvaikutusten arviointi on toiminnan vaikutusten tarkastelua syrjinnän vaarassa olevien ryhmien näkökulmasta.

Positiivinen erityiskohtelu

Positiivinen erityiskohtelu tarkoittaa tietyn syrjinnälle alttiin ryhmän (esimerkiksi vanhukset, lapset, etniset vähemmistöt) asemaa ja olosuhteita parantavia erityistoimenpiteitä, jotka tähtäävät tosiasiallisen yhdenvertaisuuden turvaamiseen eivätkä asteeltaan muodostu toisia syrjiviksi. Yhdenvertaisuuslain 9 § mukaan sellainen oikeasuhtainen erilainen kohtelu, jonka tarkoituksena on tosiasiallisen yhdenvertaisuuden edistäminen taikka syrjinnästä johtuvien haittojen ehkäiseminen tai poistaminen, ei ole syrjintää.

Positiivista erityiskohtelua voivat olla esimerkiksi määräaikaiseksi suunniteltuja rekrytointiin, uralla etenemiseen ja oppilasvalintoihin liittyviä toimenpiteitä, joilla lisätään aliedustettujen ryhmien osuutta työpaikoilla, eri henkilöstöryhmissä ja oppilaitoksissa. Ennakkoon suunnitellut painotukset vaikuttavat tilanteissa, joissa kahta muodollisesti yhtä pätevää hakijaa verrataan keskenään aliedustettua ryhmää edustavan hakijan hyväksi.

Positiivisella erityiskohtelulla saatetaan myös viitata muihin toimenpiteisiin, joilla tuetaan eri ryhmien tosiasiallista yhdenvertaisuutta ja osallistumismahdollisuuksia eri elämänalueilla. Lasten koulukäyntiä tukevat koulunkäynninohjaajat sekä tulkkauksen ja erikielisten tiedotusmateriaalien käyttö huonosti suomea puhuvien henkilöiden kanssa asioidessa ovat esimerkkejä tällaisista toimenpiteistä. Tässä tapauksessa voidaan myös puhua palveluiden kehittämisestä asiakaslähtöisesti.

Mitä tarkoittaa kohtuullinen mukauttaminen?

Kohtuullinen mukauttaminen tarkoittaa yksittäistapauksessa toteutettavia tarpeellisia ja asianmukaisia muutoksia ja järjestelyjä, joilla ei aiheuteta suhteetonta rasitetta esimerkiksi työnantajalle tai koulutuksen järjestäjälle, ja joilla varmistetaan vammaisten henkilöiden mahdollisuus nauttia tai käyttää kaikkia ihmisoikeuksia ja perusvapauksia yhdenvertaisesti muiden kanssa. Kohtuullisilla mukautuksilla edistetään vammaisten henkilöiden työllistymistä, työssä selviytymistä ja työn säilyttämistä, koulutusta ja elinikäistä oppimista.

Yhdenvertaisuuslain 15§:n mukaan viranomaisen, koulutuksen järjestäjän, työnantajan sekä tavaroiden tai palvelujen tarjoajan on tehtävä asianmukaiset ja kulloisessakin tilanteessa tarvittavat kohtuulliset mukautukset, jotta vammaisen henkilö voi yhdenvertaisesti muiden kanssa asioida viranomaisissa sekä saada koulutusta, työtä ja yleisesti tarjolla olevia tavaroita ja palveluita samoin kuin suoriutua työtehtävistä ja edetä työuralla.

Kohtuulliset mukautukset ovat eri asia kuin varsinaiset esteettömyystoimenpiteet, ne ovat konkreettisessa tilanteessa henkilöä varten tehtäviä toimenpiteitä. Mukautukset täydentävät esteettömyystoimenpiteitä.

Kohtuullisten mukautusten epäämistä voidaan yhdenvertaisuuslain 8 § nojalla pitää syrjintänä. Yhdenvertaisuuslain 15 § mukaan työnantajan on pyynnöstä viipymättä annettava kirjallinen selvitys menettelynsä perusteista vammaiselle, joka katsoo kohtuullisten mukautusten epäämisen vuoksi tulleen syrjityksi työtä tai virkaa hakiessaan taikka työ- tai virkasuhteessa.

2.1 Yhdenvertaisuus Rovaniemen kaupungin palveluissa

Perusturvapalvelut vastaavat yhdenvertaisuuden toteutumisesta

- lapsiperheiden palveluissa,
- aikuisten ja työikäisten palveluissa,
- ikäihmisten palveluissa,
- terveydenhuollon palveluissa.

Sivistyspalveluiden vastuualueita ovat

- varhaiskasvatuspalvelut
- koulutuspalvelut
- vapaa-ajanpalvelut

Tekniset palvelut suunnittelevat kaupunkirakenteiden esteettömyyttä ja palveluiden saavutettavuutta vastuualueina

- tekniset palvelut
- ympäristövalvonta

Konsernipalveluiden toiminnasta tämä suunnitelma koskee

- päätöksenteon valmistelua,
- kuntalaisvaikuttamista ja osallistamista,
- työllisyyttä,
- monikulttuurisuutta ja
- viestintää.

2.2 Perusturvapalvelut

Rovaniemen kaupungin perusturvatoimiala järjestää kaupunkilaisille lakien ja asetusten mukaiset sosiaali- ja terveyspalvelut ja pyrkii ennaltaehkäisemään sosiaalisten ja terveydellisten ongelmien syntymistä. Toimiala jakaantuu neljään palvelualueeseen lasten ja perheiden, aikuisten ja työikäisten, ikäihmisten ja terveydenhuollon palvelut. Palveluverkon on suunniteltu tulevaisuudessa muodostuvan monialaisista hyvinvointikeskuksista. Näitä keskuksia täydentäisivät hyvinvointipisteet, kotiin vietävät ja kiertävät palvelut sekä sähköiset palvelut. Toimiala on suurten muutosten edessä, sillä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuu siirtynee osana maakuntauudistusta maakuntien vastuulle 1.1.2019.

Kuntalaisten yhdenvertaisuus on oikeudenmukaista ja hyvinvoivaa yhteiskuntaa rakentava elementti. Yhdenvertaisilla ja oikeudenmukaisilla hyvinvointipalveluilla torjutaan eriarvoistumista Rovaniemellä.

Perusturvapalvelut ovat tärkeässä asemassa tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämässä ja moninaisuutta kunnioittavan yhteiskunnan luomisessa eriarvoistumiskehitystä vastaan. Kaupungin palveluissa tunnistetaan ja poistetaan käytäntöjä ja rakenteita, jotka tuottavat ja ylläpitävät eriarvoisuutta. Kaikessa vuorovaikutuksessa edistetään luottamuksen ja arvostuksen syntymistä ihmisten kesken. Luottamuksen syntymistä edesauttaa sen ymmärtäminen, että ihmiset ovat erilaisia, mutta samanarvoisia. Päämääränä on luoda Rovaniemestä turvallinen elinympäristö jokaiselle. Turvallisuuden vastakohtana on eriarvoistuminen ja syrjäytyminen.

Keskeisimpiin lähitulevaisuuden haasteisiin kuuluu jokaisen oikeus hyvinvointiin. Koettu hyvinvointi, terveys, sosiaalinen turvallisuus ja toimintakyky estävät yhteiskunnan jakautumista ja syrjäytymistä. Yhteiskuntaa on rakennettava niin, että se kannustaa vastuullisesti osallistumaan päätöksentekoon ja yhteisölliseen toimintaan. Syrjäytymisen ehkäisy tukee oikeudenmukaista yhteiskuntaa ja vakauttaa yhteiskunnallisia oloja. Sosiaaliturva lisää ihmisten hyvinvointia, vahvistaa yhteiskunnan tasapainoa ja edistää talouden kasvua ja kilpailukykyä. Hyvinvointiin liittyvinä haasteina on Rovaniemen kaupungin hyvinvointikertomuksessa nostettu esiin esimerkiksi työttömyyteen ja syrjäytymiseen liittyvät ongelmat, kuten toimeentulon ongelmat, epäterveelliset elintavat sekä yksinäisyys. Lisäksi Rovaniemen seudulla sairastetaan muuta maata enemmän.

Rovaniemellä yhdenvertaisuus ja tasa-arvo toimintatapana ovat kestävä kehityksen perusta, johon rakentuu sosiaalisesti hyvinvoiva yhteisö.

Yhdenvertaisuuden näkökulmasta tulee tarkastella palvelujen käyttäjien asemaa, osallisuutta, vastuuta, näkyvyyttä ja roolia sekä teknologian, teknisten apuvälineiden

ja tietotekniikan lisääntyvää käyttöä palveluissa ja hoivassa. Tarkastelua tarvitaan, sillä sosiaali- ja terveysministeriön mukaan terveyskeskus- ja sosiaalipalvelujen saatavuudessa on ongelmia ja väestön eriarvoistuminen on jatkanut kasvuaan. Tarkoituksena on, että palvelujen järjestäminen nykyistä suuremmilla ja taloudeltaan merkittävästi vahvemmilla alueilla tasaa alueellisia eroja ja parantaa kuntalaisten yhdenvertaisuutta. Uudistumisen tarkoituksena on myös lisätä tehokkuutta ja vaikuttavuutta. Palveluiden saatavuuden näkökulmasta keskusteluun on noussut muun muassa esteettömyys, pitkät välimatkat ja alueen internet-yhteyksien toimimattomuus. Lisäksi asiakkaiden valinnanvapausmallin odotetaan edistävän yhdenvertaisuutta. Tämän odotetaan lisäävän myös tehokkuutta ja vaikuttavuutta. Muutos- ja murrosvaihe nähdään mahdollisuutena.

Sisäasianministeriö (2010) on todennut, että Suomessa yleisimpiä syrjinnän kohteita ovat romanit, saamelaiset, maahanmuuttajat, vammaiset, seksuaali- ja sukupuoli vähemmistöt, lapset ja nuoret, vanhuksat, sekä uskontoon ja vakaumukseen perustuvat ryhmät. Syrjintä voi olla myös moniperustaista, jolloin se johtuu monesta edellä luetellusta ja/tai lisäksi jostakin muusta syystä.

Tämän asiakirjan tarkoituksena on vahvistaa kuntalaisten ja palvelujen käyttäjien yhdenvertaisuutta edistäviä toimia Rovaniemen kaupungin perusturvapalvelujen toimialalla

- tunnistamalla syrjintätilanteita
- puuttamalla syrjintätilanteisiin jo ennakoivasti
- toteuttamalla tavoitteellisesti yhdenvertaisuutta edistäviä toimenpiteitä
- lisäämällä osallisuutta

Toimialan yhteiset periaatteet

Toimialan yhteiset yhdenvertaisuuden edistämisen periaatteet ovat seuraavat:

- kaikissa toimialan palveluissa hyväksytään ihmisten moninaisuus
- toimialalla ei ole syrjiviä palvelukonsepteja
- viestinnässä edistetään monipuolista ihmiskuvaa
- kiinnitetään erityishuomiota esteettömyyteen
- noudatetaan hyvän hallinnon periaatteita
- edellytetään yhteistyökumppaneilta ja sidosryhmiltä samaa

Konkreettiset toimenpiteet

Esitetyt toimenpiteet perustuvat jo hyväksytyihin perusturvapalvelujen strategiatiekarttaan, TALTTO-talouden tasapainottamisohjelmaan ja sen toimeenpanoon, talous- ja toimintasuunnitelmaan 2016—2018, tulosohtauskortteihin, sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämissuunnitelmaan sekä kaupungin lähipalveluperiaatteisiin.

Toiminta	Toimenpide
Palvelustrategian ja palveluverkon kehittäminen	1. Osallisuutta vahvistetaan edelleen kaikissa palveluissa (asukasosallisuus, käyttäjälähtöinen kehittäminen, verkostodialogiset työmenetelmät) 2. Palvelujen saavutettavuutta edistetään 3. Esteettömyys otetaan huomioon palveluverkkoa kehitettäessä ja uudistaessa 4. Järjestöyhteistyötä jatketaan
Asiakaspalvelu	5. Palveluohjausta ja neuvontaa vahvistetaan kaikissa palveluissa 6. Asiakaspalautejärjestelmiä ja -menetelmiä uudistetaan 7. Erityisesti heikossa asemassa olevien osallisuutta vahvistetaan
Tulkki- ja omankielinen palvelu	8. Tulkkauspalvelut toteutetaan asiakkaan tarpeen mukaisesti yksilöllisesti lainsäädännön puitteissa kaikissa palveluissa
Viestintä	9. Vuorovaikutteista ja monikanavaista viestintää edistetään

2.3 Sivistyspalvelut

Sivistys- ja kulttuuripalveluiden tavoitteena on edistää yksilön ja yhteisöjen kokonaisvaltaista hyvinvointia. Palveluita järjestetään keskitetysti ja alueellisesti.

2.3.1. Varhaiskasvatuspalvelut

Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet perustuvat Suomen perustuslakiin, varhaiskasvatuslakiin ja päivähoidosta annettuun asetukseen sekä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Varhaiskasvatuslain mukaan yhtenä varhaiskasvatuksen tavoitteena on antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa

valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa. Varhaiskasvatus on uskonnollisesti, katsomuksellisesti ja puoluepoliittisesti sitouttamaton.

Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet perustuvat Suomen perustuslakiin, perusopetuslakiin ja -asetukseen ja sen nojalla annettuun valtioneuvoston asetukseen, oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin sekä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin. Suomen perustuslain mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen järjestämisessä on otettava huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat muun muassa yhdenvertaisuuslaki, tasa-arvolaki, Euroopan ihmisoikeussopimus, YK:n lapsen oikeuksien sopimus, YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista, YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista sekä YK:n kestävän kehityksen tavoitteet.

Koulutuslautakunnan ja sivistyspalveluiden välisen tulosohjaussopimuksen mukaan varhaiskasvatuspalveluiden tavoitteena on tarjota kaikille lapsille turvallinen, terveellinen, monipuolinen, lapsen kehitystason huomioon ottava kasvatus-, oppimis- ja hoivaympäristö. Tilojen turvallisuus, terveellisyys ja esteettömyys ovat tärkeitä osatekijöitä laadukkaana varhaiskasvatuksen järjestämisessä riippumatta siitä missä tiloissa sitä järjestetään. Asianmukainen toimintaympäristö takaa perusedellytykset lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemiseen. Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen perustana on ammattitaitoinen, verkostoitumisen, varhaisen havainnoinnin ja moniammatilliset työtavat hallitseva henkilöstö, joka yhdessä lasten huoltajien kanssa turvaa lapsen hyvinvoinnin edellytykset.

Avoimia ja osa-aikaisia varhaiskasvatuspalveluja kehittämällä tuetaan vanhempien valinnanmahdollisuuksia perheiden erilaisissa tilanteissa. Varhaiskasvatuspalveluita järjestetään sekä omana toimintana että palvelusetelijärjestelmän kautta varhaiskasvatuksen järjestämisperiaatteiden sekä palveluhankintastrategian mukaisesti. Varhaiskasvatuksen palveluverkkoa kehitettäessä huomioidaan alueen lapsimäärien kehitys, varhaiskasvatuksen saatavuus sekä tasapuoliset ja lapsen yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen.

Lähipalveluperiaatteen mukaisesti lapsen varhaiskasvatus- tai esiopetuspaikka järjestetään ensisijaisesti mahdollisimman lähellä kotia ja turvataan lapsen tarvitsemat tukitoimet siellä.

Inklusioon pyrkivä kasvatus ja opetus:

Inklusioon pyrkivällä kasvatuksella ja opetuksella tarkoitetaan varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen järjestämistä siten, että jokainen lapsi voi omilla taidoillaan olla osallisena omassa oppimisyhteisössään. Inklusiivisen kasvatuksen ja opetuksen tavoitteita, toimintaedellytyksiä ja toteutusta arvioidaan yksikön ja lapsiryhmän toiminnan lisäksi sekä opetuksen järjestämisen että toimintakulttuurin tasolla.

Inklusioon pyrkivässä kasvatuksessa ja opetuksessa lähtökohtana on lasten luonnollinen moninaisuus. Fyysiset, psyykkiset ja sosiaaliset oppimisympäristöt toteutetaan sekä organisatorisilla että pedagogisilla järjestelyillä siten, että ne mahdollistavat kaikkien lasten osallisuuden. Tavoitteena on, että oppimisympäristöt muokataan esteettömiksi niin, että lapsilla on mahdollisuus oppia omien edellytystensä mukaisesti.

2.3.2. Koulutuspalvelut

Naisten ja miesten välinen tasa-arvo on Suomessa keskeinen yhteiskuntapoliittinen tavoite, jota säätelee laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (L 232/2005), jäljempänä tasa-arvolaki. Sukupuolten välinen tasa-arvo ei merkitse samanlaisuuden vaatimusta, mutta naisten ja miesten erilaisuus ei saa johtaa eriarvoiseen asemaan tai kohteluun yhteiskunnassa. Tarvitaan aktiivista toimintaa molempien sukupuolten koulutus- ja uravalintojen monipuolistamiseksi. Yhdenvertaisuudesta ja syrjinnän kiellosta säädetään Suomen perustuslain perusoikeussäännöksissä, joita täsmentävät useissa eri laeissa säädetyt syrjinnän kiellot sekä tasapuoliseen kohteluun velvoittavat säädökset. Euroopan Unionin jäsenmaat ovat sitoutuneet eristämään yhdenvertaisuutta ja vastustamaan syrjintää.

Vuonna 2000 annetut kaksi direktiiviä, ns. rasismidirektiivi ja työsyrijintädirektiivi on pantu Suomessa toimeen yhdenvertaisuuslailla (L 21/2004), jossa kielletään syrjintää iän, etnisen tai kansallisen alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden, sukupuolisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014 pitää arvoperustanaan mm. ihmisyyttä, sivistystä, tasa-arvoa ja demokratiaa:

Tasa-arvon tavoite ja laaja yhdenvertaisuusperiaate ohjaavat perusopetuksen kehittämistä. Opetus edistää osaltaan taloudellista, sosiaalista, alueellista ja sukupuolten tasa-arvoa. Opetus on oppilaita uskonnollisesti, katsomuksellisesti ja puoluepoliittisesti sitouttamatonta.

Täsmälleen sama asia on myös Lukion opetussuunnitelman perusteet 2015 arvoperustassa. Työelämässä noudatettavia yhdenvertaisuutta koskevia säännöksiä on

yhdenvertaisuuslaissa sekä työ- ja virkasuhdelainsäädännössä. Ohjeet henkilöstöä koskeviin tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusasioihin, ongelmatilanteisiin ja niiden ratkaisuihin ovat osa erikseen laadittavia henkilöstöpoliittisia tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmia.

Oppilaitosten tulee laatia opetustoiminnan tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma yhdessä henkilöstön ja opiskelijoiden edustajien kanssa. Opetustoimen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmassa kiinnitetään huomiota tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumiseen ja edistämiseen mm. opiskelijavalinnoissa, opetusta järjestettäessä, opintosuorituksia arvioitaessa ja opinto-ohjauksessa.

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman tavoitteena on edistää henkilöstön ja opiskelijoiden tasa-arvoista ja yhdenmukaista kohtelua. Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämällä on myönteinen vaikutus henkilöstön ja opiskelijoiden viihtyvyyteen ja ilmapiiriin. Oppilaitoksissa työskentelevien asenteet ja toimintatavat vaikuttavat myös opiskelijoiden arvomaailmaan ja käyttäytymiseen.

Tasa-arvon edistämiseksi kouluyhteisössä tulee toimia niin, että oppilaita rohkaistaan tekemään sukupuolelleen epätyypillisiä aine- ja jatko-opiskeluvalintoja. Oppimateriaaleissa ja oppisisällöissä opettajalla on tärkeä rooli havaita ja kiinnittää oppilaiden huomio mahdollisiin sukupuoliin stereotyyppioihin. Sekä tasa-arvo- että yhdenvertaisuustavoitteiden kannalta keskeisiä kehittämisalueita ovat:

- Syrjinnän tunnistaminen ja siihen puuttuminen
- Toiminnan ja käytäntöjen sukupuoli- ja yhdenvertaisuusvaikutusten arviointi ja yhdenvertaisuutta edistävien toimenpiteiden toteuttaminen
- Osallisuuden lisääminen. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman tavoitteena on auttaa Rovaniemen kaupungin oppilaitoksissa työskenteleviä tunnistamaan, arvioimaan ja tarvittaessa muuttamaan toimintatapojaan tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistävään suuntaan.

Tasa-arvolla tarkoitetaan jokaisen ihmisen yhtäläisiä mahdollisuuksia tehdä valintoja, opiskella, kehittyä työssään sekä tulla kuulluksi, kohdelluksi ja palkituksi ilman asenteellisia tai rakenteellisia rajoituksia, jotka johtuvat sukupuolesta. Tasa-arvolaissa syrjinnällä tarkoitetaan naisten ja miesten asettamista eri asemaan sukupuolen perusteella tai eri asemaan asettamista raskaudesta tai synnytyksestä johtuvasta syystä. Välillisellä syrjinnällä tarkoitetaan eri asemaan asettamista sukupuoleen nähden neutraalilta vaikuttavan säännön, perusteen tai käytännön nojalla, jos menettelyn vaikutuksena henkilöt voivat tosiasiallisesti joutua epäedulliseen asemaan sukupuolen perusteella. Välillistä syrjintää on myös eri asemaan asettaminen vanhemmuuden tai perhehuoltovelvollisuuden perusteella. Syrjintää on myös seksuaalinen häirintä ja häirintä sukupuolen perusteella, samoin kuin käsky tai ohje noudattaa syrjintää.

Yhdenvertaisuuslain mukaan syrjinnällä tarkoitetaan sitä, että

- jotakuta kohdellaan epäsuotuisammin kuin jotakuta muuta kohdellaan, on kohdeltu tai kohdeltaisiin vertailukelpoisessa tilanteessa (välitön syrjintä)
- näennäisesti puolueeton säännös, peruste tai käytäntö saattaa jonkun erityisen epäedulliseen asemaan muihin vertailun kohteena oleviin nähden, paitsi jos säännöksellä, perusteella tai käytännöllä on hyväksyttävä tavoite ja sen saavuttamiseksi käytetyt keinot ovat asianmukaisia ja tarpeellisia (välillinen syrjintä)
- henkilön tai ihmisryhmän arvon ja koskemattomuuden tarkoituksellista tai tosiasiallista loukkaamista siten, että luodaan uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai hyökkäävä ilmapiiri (häirintä)
- ohjetta tai käskyä syrjiä.

Suunnitelmassa kuvataan erilaisten vähemmistöjen tilanne nyky-Suomessa ja oppilaitokset kirjaavat omissa olosuhteissaan olennaiset tilasto- ja seurantatiedot sekä tilanteidensa kuvaukset suunnitelmaan.

2.3.3. Vapaa-ajan palvelut

Vapaa-ajan palvelut eli kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopalvelut ovat osa sivistyspalveluiden kokonaisuutta, jonka toimintaa ohjaa tulosohtausasiakirja, joka määrittelee vapaa-ajanpalveluiden tehtävät seuraavasti.

Kulttuuripalveluissa kunnan tehtävänä on edistää, järjestää ja tukea kirjasto-, museo-, orkesteri- ja yleistä kulttuuritoimintaa, teatteria ja tanssia. Omaehtoista kulttuuritoimintaa tuetaan avustamalla 3. sektorin kulttuuri- ja taidetoimijoita sekä -tekijöitä.

Liikuntapalveluiden tehtävänä on edistää kaupunkilaisten hyvinvointia ja viihtyvyyttä tarjoamalla laadukkaat liikuntamahdollisuudet. Kaupunki tukee omaehtoista liikunta- ja urheilutoimintaa avustamalla 3. sektorin liikunta- ja urheilupalvelujen tuottajia.

Nuorisopalvelut edistävät lasten ja nuorten yhteisöllisyyttä ja hyvinvointia, tarjoavat tietoa, toimintaa ja pedagogista ohjausta nuorten osallisuutta ja kasvua tukevin keinoin sekä luovat toimintaedellytyksiä, kehittävät ja ennakoivat tulevaa. Kaupunki tukee

omaehtoista nuorisotoimintaa avustamalla 3. sektorin toimijoita sekä nuorten omatoimisia ryhmiä ja ottaa työssään huomioon erityistukea tarvitsevat nuoret.

Vapaa-ajan palveluita tuotetaan kaupunkistrategian tavoitteiden mukaisesti ja niiden laatu lisää kaupungin vetovoimaisuutta ja samalla yhdenvertaisuutta suhteessa palveluiden käyttäjiin. Vapaa-ajan palveluiden järjestämisessä otetaan huomioon saatavuuden ja saavutettavuuden näkökulmasta kaupungin laajuus. Vapaa-ajanpalveluiden keskeinen tavoite on aktiivinen elämäntapa, jossa painopisteenä ovat eri-ikäiset ihmiset. Palveluita tuotetaan matalan kynnyksen palveluina ja moniammatillisella työotteella ikä- ja erityisryhmät huomioon ottaen yhteistyössä muiden kaupungissa toimivien tahojen kanssa.

Vapaa-ajan palvelut edistävät kuntalaisten sosiaalista hyvinvointia tukemalla yhteisöllisyyttä, osallisuutta, parantamalla vaikuttamisen edellytyksiä, edistämällä kuntalaisten merkityksellisyyden kokemusta ja sosiaalista yhteenkuuluvuutta sekä terveellisillä ja turvallisilla elin- ja toimintaympäristöillä. Liikuntapoliittisen ohjelman visio ”Hyvää elämää edistämässä” sopii kokonaisuudessaan lähtökohdaksi vapaa-ajan palveluiden toimintoihin, jotka kokonaisuutena edistävät asukkaiden hyvinvointivaikutuksia.

Rovaniemen kaupungin kulttuuri- ja liikuntakasvatussuunnitelman avulla halutaan erityisesti vaikuttaa lasten ja nuorten yhdenvertaiseen mahdollisuuteen osallistua kulttuuriin, liikuntaan ja taiteeseen.

Kohti lapsiystävällistä Rovaniemeä

Kohti lapsiystävällistä Rovaniemeä -toimintasuunnitelmassa on painopisteiksi valittu lasten ja nuorten osallisuuden ja vaikuttamisen kehittäminen. Näiden tavoitteiden toteuttamiseksi on tehty hyvää moniammatillista yhteistyötä ja otettu askelia osallisuuden edistämiseksi. Ensimmäinen Lapsiystävällinen kunta -tunnustus Rovaniemelle myönnettiin joulukuussa 2015. Tunnustus edellyttää onnistunutta yhteistyötä ja toimenpiteitä jatkossa, sillä tunnustus myönnetään kahden vuoden välein. Toimintaa varten perustettu koordinaatioryhmä on päättänyt seuraavan kaksivuotiskauden kehittää edelleen toimintoja yhdessä valituilla teemoilla. Näin on mahdollista parantaa lasten ja nuorten osallisuutta sekä tehdä toiminta tutuksi myös kuntalaisten keskuudessa. Painopistekehittämistä toteutetaan ja otetaan askelia kokonaisvaltaisen kehittämisen tiellä.

Lasten ja nuorten osallisuus / demokratiakasvatuksen portaat

Kokonaisvaltainen aktiiviseksi kansalaiseksi kasvaminen alkaa jo varhaislapsuudessa kotona erilaisten valintojen ja päätösten myötä. Varhaiskasvatuksessa tuetaan näitä lapsen taitoja demokratiakasvatuksella, joka ottaa huomioon lapsen kehitystason ikävuosittain. Lapset pääsevät harjoittelemaan vuorovaikutusta, kuuntelemista, vuoropuhelua, äänestämistä, suunnittelemista sekä omiin tärkeisiin asioihin vaikuttamista. Demokratiakasvatus jatkuu esiopetuksessa ja alakouluun siirryttäessä. Oppilaskuntatoiminnan myötä asioiden esittäminen eri foorumeissa tulee tutuksi ja lapset kehittävät omia vahvuuksiaan toimia yhdessä muiden kanssa. Uusi opetussuunnitelma mahdollistaa laajat oppimiskokonaisuudet, joissa osallisuus sekä vaikuttaminen ovat koko ajan läsnä.

Yläkouluissa nuoret pääsevät vaikuttamaan oman koulunsa asioihin oppilaskuntatoiminnan kautta sekä erilaisten yhteisten tempausten myötä myös kokonaisuudessaan heitä koskeviin asioihin. Joka vuosi järjestetään oppilaskuntien yhteinen toimintapäivä, jossa nuoret pohtivat yhteisiä teemoja ja kehittävät toimintaansa. Lisäksi yläkoulussa avautuu väylä suoraan vaikuttamiseen nuorisovaltuustotoiminnan myötä yhdessä toisen asteen oppilaitosten nuorten kanssa. Lasten ja nuorten harrastuksissa kolmannen sektorin kasvatuksellisen otteen myötä kokonaisvaltainen aktiiviseksi kansalaiseksi kasvaminen saa tarvittavia lisäyötyöjä. Näiden eri tahojen yhdessä tekemän tärkeän kasvatustehtävän avulla nuori on yhä valmiimpi ottamaan askelia demokraattisen vaikuttamisen tiellä. Tällä kasvatustalulla tuetaan Lapsiystävällinen kunta –mallin mukaista toimintaa, jossa lapsi ja nuori on keskiössä. Tämä mahdollistaa myös sen, että tuleviin toimielimiin saadaan uusia aktiivisia päättäjiä.

2.4 Tekniset palvelut

Yhdenvertaisuus teknisissä ja ympäristöpalveluissa tarkoittaa *esteettömyyttä*. Esteettömyys tarkoittaa fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ympäristön toteutumista niin, että jokainen ihminen voi ominaisuuksistaan huolimatta toimia yhdenvertaisesti muiden kanssa. Se tarkoittaa palvelujen saatavuutta, välineiden käytettävyyttä, tiedon ymmärrettävyyttä ja mahdollisuutta osallistua päätöksentekoon. Käytännössä esteettömyys on muun muassa helppoa pääsyä rakennuksiin ja toimimista ja asumista niissä, turvallista liikkumista kaduilla ja yleisillä alueilla, portaatonta siirtymistä paikasta toiseen ja liikennevälineisiin, selkeitä ohjeita ja opasteita, hyviä valaistusratkaisuja, visuaalisesti selkeää ja helposti hahmotettavaa ympäristöä. Rakennettu ympäristö on esteetön, kun se on kaikkien käyttäjien kannalta toimiva, turvallinen ja mukava käyttää.

Esteettömyys edistää monia yhteiskunnallisia tavoitteita kuten sosiaalista oikeudenmukaisuutta ja tasa-arvoisuutta, kuntalaisten hyvinvointia, itsenäistä ja omatoimista selviytymistä, kestävästä kehitystä ja kaikille soveltuvan, paremman elinympäristön suunnittelua. Esteettömyyden kehittämisellä varaudutaan väestön ikääntymiseen ja turvataan myös liikenteen turvallisuus ja toimivuus. Rakennettu ympäristö on esteetön silloin, kun se on kaikkien käyttäjien kannalta toimiva, turvallinen ja miellyttävä käyttää. Kun suunnittelussa huolehditaan erityisesti lasten, vanhusten ja vammaisten tarpeista, syntyy samalla kaikille soveltuvia rakennuksia ja ympäristöä.

Esteettömyys turvataan jo lakien tasolla. Perustuslaki säätelee yhdenvertaisuudesta ja terveellisestä ympäristöstä samoin kuin kuntalaki. Maankäyttö- ja rakennuslaki on keskeinen yhdyskunta- ja ympäristöpalveluiden toimintaa ohjaava laki. Laki koskee alueiden käyttöä ja rakentamista. Tavoitteena on luoda terveellinen, turvallinen ja viihtyisä elinympäristö, joka on sosiaalisesti toimiva ja jossa eri väestöryhmien tarpeet on otettu huomioon.

Kaupungin tehtävänä on valvoa, että liikenneväylät, kadut, torit ja katuaukiot sekä puistot ja oleskeluun tarkoitetut ulkotilat täyttävät hyvän kaupunkikuvan ja viihtyisyyden vaatimukset. Kevyen liikenteen väylät tulee säilyttää liikkumiselle esteettöminä ja turvallisina.

Rovaniemen kaupunki on tehnyt jo vuodesta 1989 alkaen jatkuvaa työtä katu ympäristön esteettömyyspuutteiden poistamiseksi. Alkuvuosina katualueita tarkastettiin yhdessä vammaisjärjestöjen kanssa ja puutteita korjattiin vuosittaisella määrärahalla. Tällä hetkellä korjauksia tehdään vuosittaisen palautekyselyn ja muun saadun palautteen perusteella. Jatkovaa huomiota on kiinnitettävä siihen, että rakennettavat ja saneerattavat kohteet suunnitellaan ja toteutetaan esteettömyys huomioiden.

Rovaniemen kaupunki on hyväksynyt kävelyn ja pyöräilyn kehittämisohjelman 2030, jolla linjataan toimenpiteitä ja keinoja, joilla voidaan edistää kävelyä ja pyöräilyä kaikkien kaupunkilaisten arjen liikkumismuotona niin työ-, koulu-, asiointi- kuin vapaa-ajankin matkoilla. Omin voimin liikkuminen parantaa kansanterveyttä, ja vähentää monipuolisesti yhteiskunnalle aiheutuvia kustannuksia. Kävelyn ja pyöräilyn lisääntyminen tukee myös elävää kaupunkia, sosiaalisuutta ja parantaa kaupunkikuvaa.

Kaavoitus ja maankäyttö luovat edellytyksiä esteettömän ympäristön luomiselle. Kaavoituksessa varataan riittävät virkistysalueet ja reitit, yhdyskuntatekniikka ja viherpalvelut ottavat toteutuksessa huomioon esteettömyyden vaatimukset. Joukkoliikenteen toteutuksessa huomioidaan liikuntaesteiden ja näkövammaisten liikkuminen kaupunkiliikenteessä. Rakennusvalvonnan lupaprosessi huomioi myös

esteettömyyden (rakennusjärjestys, rakennustapaohjeet). Rakennusvalvonta hakee valtion avustuksia mm. vanhusten ja vammaisten hissiavustuksia. Kaupunki vauhdittaa hissien rakentamista myöntämällä suunnitteluun ja rakentamiseen hissiavustuksia. Rovaniemen kaupunki on mukana Hissi-Esteetön Suomi 2017 –hankkeessa.

2.5 Konsernipalvelut

Kuntalaisuuteen kohdistuvat muutokset haastavat kunnat etsimään uusia demokratian muotoja. Keskeisimpiä muutoksen kohteita ovat kunnan merkityksen lisääminen arjen yhteisönä, kiinnostus osallistua paikalliseen toimintaan, sekä kuntalaisten monikanavaisten vaikuttamismahdollisuuksien lisääminen.

Kuntalaisilla on lakiin perustuva oikeus vaikuttaa itseään koskevaan kaupunkisuunnitteluun ja päätöksentekoon, sekä saada tietoa päätöksistä. Kaupungin valmistelussa olevista asioista kerrotaan kuntalaisille jo suunnitteluvaiheessa, jotta asukkaat voivat ilmaista mielipiteensä ja vaikuttaa suunnitteluun. Asukkaat ovat oman asuinalueensa ja kaupungin palveluiden asiantuntijoita. Kuntalaisten kokemuksellista tietoa hyödynnetään esimerkiksi kaupungin palveluita koskevassa suunnittelussa, kehittämisessä ja päätöksenteossa.

Kaupungin ja muiden paikallisten viranomaisten vastuulla on edistää toiminnallaan kansainvälisyyttä, yhdenvertaisuutta, eri väestöryhmien välistä myönteistä vuorovaikutusta sekä hyviä etnisiä suhteita ja kulttuurien välistä vuoropuhelua. Kotouttamisen tavoitteena tulee olla maahanmuuttajan oman aktiivisuuden edistäminen. Onnistuneessa kotoutumisessa maahanmuuttaja saavuttaa muun väestön kanssa tasavertaisen aseman yhteiskunnassa niin oikeuksien kuin velvollisuuksienkin osalta. Kotoutumisen tärkeimmät edellytykset ovat kielitaito ja työllistyminen.

Palveluiden järjestämisen peruseriaate on ulkomaalaistaustainen asukas yhdenvertaisena kuntalaisena. Käytännössä huomiota tulee kiinnittää kielivalikoimaan asiakkaille suunnatussa tiedottamisessa, kielitaitoisen asiantuntijan tai tulkin käyttöön asiakaspalvelutilanteessa, henkilöstön osaamiseen asiakasryhmän erityistarpeisiin liittyen sekä asenteisiin.

Rovaniemen kaupungin omissa tai sen tukemissa toiminnoissa ei hyväksytä rasistista puhetapaa, ilmauksia, vitsejä tai symboliikkaa. Rasistisille ilmauksille on nollatoleranssi, ja kaupunki pyrkii osallistumaan ja tukemaan rasismin vastaista työtä.

3 TAVOITTEET YHDENVERTAISUUDEN EDISTÄMISEKSI

Tässä suunnitelmassa yhdenvertaisuutta on käsitelty laajasti eri näkökulmista. Tärkeää on kuitenkin huomata yhdenvertaisuuden yleiset tekijät, joita ovat demokratia, avoin päätöksenteko, syrjimättömyys, osallisuus, monimuotoisuus, esteettömyys, yksityisyyden kunnioittaminen ja myönteiset asenteet. Nämä tekijät ovat jo itsessään tavoitteita.

Jokaisella kunnalla yhdenvertaisuuden toteutumisessa on omat erityispiirteensä. Rovaniemen kaupungin yhdenvertaisuustyöryhmän työssä on korostunut yhdeksän teemaa, jotka kävivät ilmi keskusteluissa. Nämä yhdenvertaisuuden kehittämistarpeet on nostettu vuosille 2017-2018 Rovaniemen kaupungin yhdenvertaisuuden edistämisen tavoitteiksi.

- Yhdenvertaisuutta koskevien lakien noudattamista tulee valvoa
- Henkilöstö tarvitsee koulutusta moninaisuuden kohtaamiseen. Yhdenvertaisuus-koulutusta on tarjottava kattavasti läpi organisaation.
- Palveluissa ja tiedotuksessa tulee huomioida selkokielisyys ja erilaiset kommunikoinnin keinot.
- Kokemustietoa ja asiakkaiden osallistamista tulisi käyttää palvelujen kehittämisessä.
- Esteetöntä ja edullista julkista liikennettä tulee kehittää.
- Kolmannen sektorin toimintaa tulee tukea ja arvostaa Rovaniemen kaupungin palveluja täydentävänä tahona.
- Erityisryhmien ja vaikeasti työllistyvien työllistymistä tulee tukea.
- Kohtaamispaikkoja ja keinoja yksinäisyyden ehkäisemiseksi tarvitaan.
- Tiedotusta syrjinnästä ilmoittamiseen ja puuttumiseen tulee lisätä.

Vammaisneuvosto esittää konkreettisina toimenpiteinä, että

- Rovaniemen kaupungille perustetaan vammaisasiamiehen toimi, jonka vastuulla on vammaisten asiat ja esteettömyyteen liittyvät asiat.

- Sähköistä viestintää on kehitettävä ja siihen on panostettava. On pyrittävä mahdollisimman monipuoliseen viestintään, joka tavoittaisi kansalaiset yhdenvertaisesti.

4 YHDENVERTAISUUSUUNNITELMAN TOTEUTUKSEN SEURANTA, ARVIOINTI JA TIEDOTTAMINEN

Yhdenvertaisuussuunnitelman toteutumista seuraa Rovaniemen kaupunginhallitus ja toimenpiteistä vastuussa olevat toimielimet. Yhdenvertaisuussuunnitelma tarkistetaan kerran valtuustokaudessa. Suunnitelma hyväksytään kaupunginhallituksessa.

Kaupunginhallituksen tehtäviin kuuluu

- toimia tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyvien asioiden valmistelevana toimielimenä
- seurata ja arvioida tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmiin kirjattujen tavoitteiden ja toimenpiteiden toteutumista ja tehdä yhteistyötä kaupungin eri hallintokuntien kanssa, jotta tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmiin kirjatut tavoitteet ja toimenpiteet toteutuvat mahdollisimman hyvin.
- raportoida valtuustolle valtuustokausittain tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmien tavoitteiden ja toimenpiteiden toteutumisesta tilinpäätöksen yhteydessä.
- tehdä esityksiä ja aloitteita sekä päätöksiä tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta koskevista asioista.

Yhdenvertaisuussuunnitelmasta tiedotetaan kaupungin henkilöstölle sisäisesti. Kuntalaisille suunnitelma on näkyvillä Rovaniemen kaupungin nettisivuilla www.rovaniemi.fi, suunnitelma on saatavana myös paperisena kaupungin eri palveluista. Henkilöstölle tiedotus tapahtuu kaupungin intranetin kautta.

Vammaisneuvosto esittää, että vammaisneuvostolle raportoidaan, miten asiaa on käsitelty ja miten asiassa on edetty. Toiveena on, että vammaisneuvoston jäsenille toimitetaan valmistunut raportti yhdenvertaisuuden toteutumisesta Rovaniemen kaupungissa.